

SAMLINGSREGERINGEN

OCH SAMARBETSIDÉN

SAMLINGSREGERINGENS saga tycks snart vara all. Efter vår riksdagens slut eller möjligen först i höst sker med all sannolikhet ombildningen. Av allt att döma kommer upplösningen att ske i högaktningfulla former, i motsats till i England, där den Churchillska nationalregeringen plötsligt sprängdes under allehanda anklagelser och motanklagelser.

Visserligen råder det långt ifrån någon allmän önskan i folkdjupet om samlingsregeringens snara ändalykt; bondeförbundet säges för övrigt direkt avråda därifrån. Finns det någon utpräglad känsla hos folket utanför de professionella politikernas kretsar i regeringsfrågan, så är det troligen blott en spontan tacksamhet för regeringens avspännande insatser under svåra år och särskilt för att Sverige hållits utanför kriget. Någon mera brinnande folklig nitälskan för det parlamentariska systemet är säkerligen inte heller till finnandes. Parlamentarismens spelregler ha aldrig gått svenska folket i blodet på samma sätt som det engelska. De flesta fullmyndiga medborgare leva nog i bekymmersfri okunnighet om vad parlamentarism överhuvudtaget är för någonting. Snarast hör man oftare frågan, varför det samarbetsystem, som praktiseras i det kommunala livet och där betraktas som så axiomatiskt att det aldrig ens ställs under principdiskussion, skall vara förkastligt och »odemokratiskt», om det tillämpas på den stora nationella scenen.

Men lika fullt syns uppbrottet nu vara ofrånkomligt. En stämning har agiterats fram. Samlingsregeringen har gjorts till en sten, på vilken det blivit fint, särskilt i radikalt mondäna kretsar, att ideligen spotta.

Det karakteristiska och det avgörande i dagens läge är dock helt enkelt att viljan till en verklig, överbryggande rikspolitik försvunnit hos de tongivande inom majoritetspartiet. En mental ändring i uppfattningarna om regeringsproblemet inträdde hos socialdemokraterna i fjol. Det nya momentet kan inte ha varit

något annat än kommunisternas oberäknade konkurrens om de breda massornas själar. Det kan i vart fall inte vara valutgången i höstas, som kommit socialdemokraterna att känna makten svälla i ådrorna; som bekant förlorade partiet då 19 mandat och miste sin majoritet i folket. Men socialdemokraterna ha tydligen känt sig illa berörda av kommunisternas ständiga påminnelser om att arbetarpartierna förfoga över makten i riksdagen och därför äro skyldiga att förverkliga socialismen. Regeringens prestige inför riksdagen har åtminstone i så mätto blivit mycket skamfilad, att arbetarmajoriteten snart sagt varje dag känner sig oförhindrad att besluta riksdagsskrivelser om socialiseringsutredningar eller andra radikala krav. Någon regeringsledning ges det inte i dessa stycken. Även när det gäller propositioner har regeringen fått vänja sig vid att vara beredd på radikaliserande beslut, och den allt tätare frekvensen härav har uppenbarligen till sist föranlett de socialdemokratiska regeringsledamöterna att i sina nyckeldepartements ärenden frångå den under krigets första år lojalt tillämpade kompromissformen. Sådana propositioner som den nya semesterlagen och den reviderade lantarbetstidslagen skulle troligen inte ha framlagts i den form, de nu förelagts riksdagen, om samarbetsandan funnits kvar, ännu mindre en proposition så klasspolitisk som förslaget om hyresbidrag åt de strejkande metallarbetarna. Givetvis måste samrådanden, allmänna beredningar hållas i alla viktigare frågor, men heterogeniteten har undan för undan blivit allt synbarare. Mest signifikativt är finansminister Wigforss' framträdande, eller rättare sagt brist därpå. Det har alltid ansetts vara en finansministers främsta plikt att försvara budgeten mot anslagsökningar i riksdagen och assistera kollegerna när dessa strida för att hålla budgetramen. Det händer emellertid numera aldrig att finansministern skyndar till beträngda kollegors undsättning, trots att det väl är han som vid riksstatsförslagets uppgörande tvingat departementscheferna till stora beskärningar av önskelistorna. Följden har också blivit att riksdagen vid budgetbehandlingen känner sig fullständigt ohämmad. I de vitala frågorna är samlingsregeringen visserligen alltjämt en makt, men i övrigt har den bristande sammanhållningen inom den givitsken av en begynnande upplösning, som i hög grad tärt på dess auktoritet. Under sådana förhållanden och så vitt inte ett nytt samfällt program kan uppställas, vilket riksdagspartierna acceptera, ha de elementära grundvalarna för regeringssamarbete ryckts undan. I ett sådant läge kan det t. o. m. hända, att det makt-

ägande partiet skulle disciplineras bättre och känna ansvaret starkare, om det ensamt finge regeringsbördan.

Eljest är det ännu för tidigt att spå om den nya regeringens sammansättning. Om man erinrar sig den överraskande utgång, som regeringskrisen efter 1936 års val fick, äro många möjligheter öppna. Trots exemplen från bl. a. Danmark och Finland torde socialdemokraterna ännu inte anse kommunisterna »hovfäliga». Våra hemmabolsjevikers folkfrontsdrömmar få därför ännu så länge inte gå i uppfyllelse. Inte heller torde socialdemokraterna våga experimentet med en ministär Wigforss-Myrdal. Mycket talar i stället för en högofficiell, rent socialdemokratisk ministär. Men liksom 1936 kan exc. Hansson finna det lämpligt med gisslan från borgerligt håll, antingen så att några för socialdemokratien behagliga borgerliga inbjudas gå med eller så att ettdera eller bägge mellanpartierna inviteras. Överhuvudtaget är det väl troligt att förhandlingarna börja med att excellensen Hansson förelägger de forna konfedererade ett tidsbegränsat social-ekonomiskt handlingsprogram, i vilket åtskilliga tvistefrågor med hänsyn till nu begärda utredningar undanskjutas. I dag synes lusten på borgerligt håll att även i fortsättningen alliera sig med socialdemokratien mycket tempererad. Hur samma problem bedömes i morgon är mera osäkert.

Så mycket måste dock vara evident, att skärpningen av den inrikespolitiska kampen i hög grad försvagar utsikterna för att genom samlade, viljestarka ansträngningar föra nationen genom efterkrigskrisen och stärka underlaget för en materiell och kulturell välståndsstegring. Det har varit samlingsregerandets olycka att dess år sammanfallit med den av kriget obönhörligt framtvingade reallönesänkningen. Detta har givit regeringen den oförtjänta prägeln av ramavtalsregim. Förr eller senare skall nog ett återuppvaknande komma och samlingsregeringens idé ges en högre värdesättning. Såsom förut flera gånger framhållits i denna tidskrift kan ett regeringssamarbete mellan partierna etableras i något annan form än som infördes 1939. Och själva tanken att en demokrati i längden skulle hämta sin styrka genom partivälde, allrahelst ett klassbundet partivälde, i stället för genom ömsesidigt hänsynstagande och tillitsfull samverkan mellan alla lojala krafter och intressen synes vara alltför bisarr och metafysisk för att kunna vara sann eller åtminstone för att kunna vara det enda sanna.

E. H.